

Porabje

TEDNIK SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 13. januarja 2022 - Leto XXXII, št. 2

KNJIŽNI DAR – ZANIMIVO BRANJE ZA VSE

*Inda sveta so lidge znali poštvovati hrano
stran 4*

*MADŽARSKI, HRVAŠKI IN SLOVENSKI GLASBENIKI SKOZI ČAS...
stran 7*

*Bola samo lejpi spomini ostanejo
stran 8*

KNJIŽNI DAR – ZANIMIVO BRANJE ZA VSE

Bralci našega časopisa Porabje so večinoma že pred prazniki prejeli božični knjižni dar, ki smo ga v Porabju uvedli pred več kot 25. leti, in sicer na pobudo zdaj že pokojnega novinarskega kolega Ernesta Ružiča, ki se je s to dobro prakso srečal med Slovenci na avstrijskem Koroškem. Letošnji božični knjižni dar je vseboval tri publikacije, dvojno – božično-novoletno – številko časopisa Porabje, letopis Porabskih Slovencev ali Porabski koledar 2022 in leposlovno knjigo.

Na sredini lanskega decembra je izšla 24. knjiga v zbirki Med Muro in Rabo, in sicer deset kratkih zgodb Norme Bale z naslovom *Ptice dronovke/ Ftice dronovke*, ki jih je v porabščino prestavil Dušan Mukič. Knjigo sta založila ARGO, društvo za humanistična vprašanja, in Zveza Slovencev na Madžarskem. V njej najdemo 10 takoimenovanih ženskih zgodb, nekaj izmed njih je povezanih tudi z zamejsko tematiko, saj avtorica dolga leta poučuje slovenščino na gimnaziji Borg v avstrijski Radgoni, kjer živijo tudi Slovenci v t. i. radgonskem kotu.

»Zgodbe v tej knjigi – razen dveh – pripovedujejo o ženskah, ki jih je pisateljica izoblikovala, kot je zapisano v njenem uvodnem razmišljanju, iz osebnih izkušenj, fikcije in sanj. Pripovedujejo tudi o zamejskih prostorih, na katere je delovanje teh žensk vezano. Ti prostori nekajkrat dobijo konkretnije obrise učilnice, pisarne, igrišča, kraja in pisateljica tudi mestoma kritično ošvrkne okostenelost izobraževalnih institucij in njihovih predstavnikov, narodnostno mlačnost zamejcev in slovensko servilnost ali se pa posmehne plitkosti političnih akterjev.« je med drugim zapisal v spremni besedi urednik Franci Just.

Prebiranje zgodb, ki so zelo berljive, priporočam – bodisi v knjižni slovenščini, bodisi v zahtevni prestavitvi Dušana Mukiča v »naš domanjki gezik« – ne le ženskam.

Naši bralci so dobili tudi *Po-*

Klara Fodor je napisala več prispevkov; v enem predstavi dejavnost slovenske zagovornice Erike Köleš Kiss, v dveh drugih se ukvarja z delovanjem društva upokojencev. Prispevka na temo

pira« v Porabju in Prekmurju. Marija Kozar piše o slovenski hiši v sombotelskem skansnu, ki so jo postavili pred 20. leti. Tamara Andrejek piše o posodah in kuhinji v soboškem gradu, saj je bila Slovenija

poročali o svetovnem evharističnem kongresu v Budimpešti v letu 1938. Slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss je pisala o lanskem mednarodnem evharističnem kongresu v madžarskem glavnem mestu in o deležu Porabskih Slovencev na njem. V času kongresa je slovensko mašo na trgu Szervita v Budimpešti služil župnik, porabski rojak Ferenc Merkli, ki je svojo pridigo pri maši objavil v Koledarju.

Sledijo poglavja *Za duge zimske večere*, *Piše mladi rod*, *Ljudje in usode* ter *Literatura*. Izpostavila bi poglavje, ki so ga napisali mladi Porabci. Spodbudno je, da pišejo tako gimnazijci kot tudi študentje (Noémi in Jazmin Illés, Fanni Császár, Dóra Doszpot, Flórián Nagy in Mate Kozma). Posebej zanimiv je potopis, ki ga je o potovanju svoje družine po Izraelu napisal Mate Kozma, vsekakor se spleča prebrati tudi misli Noémi Illés o tem, zakaj smo Porabci posebni.

V poglavju *Literatura* najdemo tudi dve francoski baladi, ki ju je v porabsko narečje prevedel Dušan Mukič, ilustriral pa Szilveszter Bartkó.

Predzadnjega poglavja bodo najbolj vesele gospodinje, ki rade pečejo. Lili Šiftar je namreč spekla 12 zdravju prijaznih sladk in objavila recepte le-teh. To poglavje odlikujejo izjemne fotografije sladk.

Bralci bodo verjetno z veseljem obračali *Kroniko dogodkov* na več kot 120-ih straneh, ki s pomočjo fotografij in besedil predstavlja delovanje slovenskih organizacij in institucij v Porabju v letu 2021. Porabski koledar 2022 na 330-ih straneh vsakemu ponuja nekaj, tudi tistim, ki iščejo preproste zgodbe v domačem narečju in tistim, ki segajo po bolj zahtevnem branju.

Marijana Sukič

Porabski koledar 2022, letopis Porabskih Slovencev, ki sta ga uredili sekretarki Zveze Slovencev na Madžarskem Nikoleta Vajda Nagy in Gyöngyi Bajzek. V njem – v osmih poglavjih – najdemo veliko zanimivega branja tako porabskih kot tudi prekmurskih avtorjev.

Z uvodnimi mislimi se tokrat obrača k bralcem Andrea Kovács, predsednica Zveze Slovencev na Madžarskem, ki je med drugim zapisala: »Tau, ka si se naraudo za Slovenca na Vogrskom, je dano, dapa nej gvüšno, ka se boš kak Slovenec gornajšo, se leko razvijo. Pri tem mata delo badva rosaga, Slovenija pa Vogrska, ka pomagata, aj gorostanejo lidgé, steri so drugoga roda in gučijo drugo rejč.«

Prvo poglavje nosi naslov *Porabje*, v njem najdemo prispevke o Porabcih ali povezane s Porabjem. Nekdanja sekretarka ZSM in dolgoletna predsednica Društva porabskih slovenskih upokojencev

izobraževanja sta napisali bivaša ravnateljica seniške šole Erika Glanz, ki se posebej veseli uspeha (diplome) svoje nekdanje učenke Éve Balogh Papp. Sladko sem se nasmejala jezikovnim prigodam, ki jih opisuje vzgojiteljica asistentka Romana Trafela, ki jih je doživela med porabskimi malčki. Profesor slovenščine na monoštrski gimnaziji Norbert Gerencsér je prepričan, da njegovim gimnazijcem ni nikoli dolgčas. Direktor Radia Monošter Attila Bartakovič opisuje svoje delovanje v raznih slovenskih kulturnih skupinah.

Mlada diplomantka Martina Zakocs je na kratko predstavila svoje magistrsko delo, v katerem se je ukvarjala z jezikovno krajino – zlasti z javnimi napisi – slovenskega Porabja.

V poglavju *Razprave in študije* najdemo nekaj zanimivih etnoloških in muzeoloških prispevkov porabskih in prekmurskih avtoric. Jelka Pšajd piše o vlogi »rauž iz krep pa-

leta 2021 gastronomska regija Evrope. Elizabeta Embertič Škaper in Ibolya Dončec Merkli nadaljujeta jezikovno serijo s področja porabskega kmetijstva, tokrat obravnavata poimenovanja za pridelke na polju in vrtu. Mlada Porabka, živeča v Budimpešti Dragica Gašpar, je predstavila jezikovne razsežnosti epidemije ali kako je pandemija vplivala na naše besedišče. V tem poglavju najdemo prispevek generalne konzulke Metke Lajnšček z naslovom 30 let samostojne države Slovenije, v katerem predstavi proces osamosvojitve, zasluge zamejcev za osamosvojitvev in sedanjo vlogo države v mednarodni skupnosti. (Naj omenim v oklepaju, da bi moral biti ta članek – zaradi njegove tematike in teže – v uvodnem delu koledarja.)

V poglavju *Cerkveno življenje* najdemo tri članke, vsi so osredotočeni na mednarodne evharistične kongrese. Marija Kozar je zbrala odlomke član- kov iz slovenskega tiska, ki so

Erika Köleš Kiss - o dogajanju v letu 2021 in pričakovanjih v letu 2022

Ne več v 24., ampak v 20. uri

Čeprav je bilo leto 2021, tako kot tudi leto poprej, v znamenju epidemije Covid-19, se po besedah slovenske zagovornice delo v madžarskem parlamentu »ni

pa so pomembna vsa področja, od gospodarstva, zdravstva do kulture, še posebej pa šolstvo.

»Zagotovim lahko, da se naše prošnje upoštevajo, tako da

Slovenska zagovornica Erika Köleš Kiss je tudi lani - kot zaprošena govornica Odbora za narodnosti - večkrat govorila na plenarnem zasedanju Parlamenta

ustavilo niti za trenutek. Potekalo je sicer malo drugače kot običajno, saj smo bili, zato da imamo med seboj ustrezno razdaljo, premeščeni v drugo dvorano. Od sredine februarja smo zasedali vsak teden, in sicer tako, da so bile plenarne seje običajno ob ponedeljkih, seje odborov pa so potekale tako kot običajno. Tisti teden, ko je bila plenarna seja, so odbori zasedali v torek, sredo in četrtek.«

Seveda so tudi v parlamentu veliko pozornosti namenili temam, ki so povezane z novim koronavirusom in ukrepi, s katerimi bi zajezili epidemijo. »Vemo, da je kar nekaj mesecev življenje v državi zastalo, to pa se je poznalo tudi na področju gospodarstva. Na dnevnem redu smo imeli kar nekaj zakonov, s katerimi smo uveljavili ukrepe, tudi finančne, ki so bili v pomoč gospodarstvu,« je pojasnila Erika Köleš Kiss in razložila, da je vedno več zakonskih predlogov, o katerih razpravlja tudi parlamentarni Odbor za narodnosti: »Dejstvo je, da skorajda ni zakona, ki se ne bi dotikal tem, ki so pomembne za pripadnike narodnosti, ki na Madžarskem tvorijo okrog 10 odstotkov prebivalstva.« Sicer

smo narodnostni zagovorniki in poslanec nemške narodnosti res del madžarskega državnega zbora,« je še poudarila sogovornica in dodala: »Vse do zadnje parlamentarne seje, ki je bila sredi decembra, smo imeli kar veliko dela. Kot zaprošena govornica Odbora za narodnosti sem v razpravi sodelovala tudi sama. Predlagatelja zakona sem opozorila, da bi bilo za avtonomne manjšinske skupnosti na Madžarskem zelo pomembno, če bi v naseljih, v katerih živimo, lokalne samouprave usklajevale z narodnostnimi samoupravami pri pripravi urbanističnega načrta. Dejstvo je, da je bila naša arhitektura vedno drugačna. Hiše v porabskih vaseh so imele svoje posebnosti in prav je, da ohranimo podobe naših vasi takšne, kot jih poznamo.«

Po besedah Erike Köleš Kiss je pomembno, da veliko pozornosti namenjajo tudi mladim. Z ustrezno štipendijsko politiko podpirajo tiste srednješolce in študente, ki bi lahko v prihodnje s svojim znanjem in izobrazbo koristili svoji narodnosti: »V zadnjih letih so lepe štipendije dobivali tudi štirje Porabski Slovenci, zdaj se šolata še dva. Ena vzgojiteljica se je že

zaposlila v monoštrskem vrtcu, ena pa v gornjeseniškem, zdaj pa pričakujemo, da se bosta kmalu izšolala in se v Porabje vrnila še dva učitelja.« Zakonodajna narodnostim na Madžarskem omogoča, da pouk, vse od vrtca do mature, poteka v narodnostnem jeziku, »kar se seveda pri nas, Slovencih, ne bo nikoli uresničilo, saj nas je malo, imamo pa zagotovljen dvojezični pouk. V zadnjem obdobju smo veliko delali na tem, da bi pogodbe, ki jih z vzgojno-izobraževalnimi institucijami podpisuje minister za človeške vire, v letošnjem letu obnovili, in sicer tako, da bi se delež financiranja povišal. Podpora, ki je veljala zadnjih pet let, se namreč ni spreminjala, čas pa gre naprej. Plače učiteljev se dvigujejo, višje so cene energentov in tako dalje, zato smo zaprosili, da država zviša to dodatno finančno podporo, ki jo namenja za narodnostno šolstvo.«

Slovenska parlamentarna zagovornica je zadovoljna, da je bilo v obdobju, ko je bila epidemična slika bolj ugodna, predvsem v drugi polovici leta, izpeljanih kar nekaj prireditev, tudi v Porabju: »Imeli smo vaške dneve, tradicionalno srečanje Porabskih Slovencev, pa srečanje vernikov sombotelske škofije in še bi lahko naštevala. Z velikim veseljem sem se udeležila vseh teh prireditev, ki so pokazale, da se ljudje radi družijo.«

V letošnjem letu bodo na Madžarskem parlamentarne volitve. Občni zbor Državne slovenske samouprave, ki je v začetku decembra minulega leta postavil narodnostno (slovensko) listo, je na prvo mesto ponovno postavil Eriko Köleš Kiss, ki meni, da ima po dveh mandatih še vedno dovolj volje in energije, da kot narodnostna zagovornica pomaga slovenski narodni skupnosti na Madžarskem: »Marsičesa, kar smo si zastavili, še nismo izpeljali do konca. Med

drugim gre za Razvojni program Slovenskega Porabja, ki se je začel izvajati leta 2020, lani pa smo že imeli objavljene razpise, ki so bili namenjeni posameznikom. Tisti, ki so uspeli, lahko denarno podporo pričakujejo že kmalu. Hvala bogu, je bilo zelo veliko kandidatov, kar pomeni, da

lepo vsoto in dodatno finančno injekcijo za gospodarski razvoj Porabja. Naš namen je, da ljudje, ki živijo tukaj, vidijo, da se slovenska narodnost spoštuje. Ohraniti je potrebno vse tisto, kar je bilo že doslej, tudi kulturne skupine. Če bomo mladim zagotovili delovna mesta, da jim ne bo

Če je bila doma, se je udeleževala prireditev tudi v Porabju; na sliki s predsednico ZSM Andreo Kovács

Slovensko Porabje živi in da obstajajo podjetniki, mali in srednje veliki, ki vidijo svojo perspektivo v naši pokrajini in bodo, v skladu z razpisom, delovali v dobrobit tujakšnje slovenske skupnosti.« Poleg tega so denar namenili tudi za tri večje projekte. Za obnovo kulturnega doma v Števanovcih bo namenjenih 80 milijonov forintov. Odkupili so mlin na Gornjem Seniku, ki lahko postane tehnični muzej. Radi bi odkupili še dve zgradbi, oljarno in nekdanjo domačijo lastnikov te oljarne: »Če hočemo, da bo ta mlin oživel, moramo spet posejati ajdo in poskrbeti, da bo obnovljen objekt zaživel tudi v turistične namene.«

Idej in načrtov je še veliko, med pomembnejšimi projekti je tudi obnova števanovske cerkve, ki je najstarejša cerkev v Porabju. A to ne bo mačji kašelj, saj bo za obnovo potrebnih najmanj 500 milijonov forintov. Pri tem sogovornica pričakuje, da bo kmalu zaživel tudi madžarsko-slovenski sklad, namenjen naložbam v Prekmurju in Porabju: »Če bo šlo vse tako, kot je načrtovano, predstavlja to

treba hoditi na delo v Avstrijo, upam, da bo vedno več takih, ki bodo z veseljem peli in plesali oziroma se kako drugače udeleževali v naših kulturnih skupinah.«

Erika Köleš Kiss želi, da bi bilo poleg vzgojno-izobraževalnih institucij slovenski jezik moč vedno več slišati tudi v porabskih domovih: »Hvala bogu, vse več staršev, predvsem pa starih staršev, ugotavlja, da so naredili napako, ko otrok niso naučili slovensko. To hočejo zdaj popraviti tudi tako, da vnuke pošiljajo k pouku slovenskega jezika. Spomnim se, kako je bilo takrat, ko se je ustanavljala Zveza Slovencev na Madžarskem in je pokojna Irena Barber v svojem govoru večkrat rekla, da smo v 24. uri. Jaz menim, da smo se vrnil v 20. uro, tako da obstaja možnost, da bo Slovensko Porabje ponovno oživel. Da bo res tako, moramo na tem delati vsi, tudi zato sem se odločila, da ostanem še en štiriletni mandat.«

Silva Eöry
Fotografije:
arhiv časopisa Porabje

PREKMURJE

Tonček Gider in GZ Šalovci

Radio Murski val je že 31. leto po redi voodabero Pomurko in Pomurca leta. Poslušalci so med 20. in 30. decembrom leko glasovali dvakrat na den. Med 10. kandidati, stere so v uredništvu voodabrali, tudi na predlog poslušalcev, sta največ glasov daubila Tonček Gider in Gasilska zveza (GZ) Šalovci.

Starosta slovenskoga športnoga novinarstva Tonček Gider, steri je lani daubo Bloudkovo plaketo za življenjsko delo v športu, se s športnim novinarstvom spravla že celi svoj žitek. Njegov glas so poslušalci že dostakrat leko čuli v prenosih različnih mečov, največkrat fotbalskih, pa tudi z drugih športnih tekmovanj. Na Murskom vali že več kak 30 let ureja in pripravlja športno rubriko za poročila in druge kedenske športne oddaje. GZ Šalovci pa je celo leto zberala pločevinke. S penezi (3000 evrov), stere so tak daubili, so pomagali tistim mlajšom, steri majo zaostanek v razvoji in nūcajo ekstra terapije. Sodeluvlejo vsa gasilska društva v šalovski občini, akcija pa je prerasla granice njihove občine, vej pa pločevinke zberajo po cejlom Pomurju.

Medkandidatiza Pomurkoin Pomurca leta so bili ške: Janko Rožman, Robert Kuzmič, Feri Lainšček, Sandi Červek, Milena Toth, Irena Kumer, Vera Granfol in Laura Kovač. Razglasitev rezultatov je bila v radijski oddaji Nedeljska kuhinja, v steroj so pauleg Tončka Gidera sodelovali ške: Uroš Gašpar (predsednik GZ Šalovci), Jožef Šomenek (poveljnik GZ Šalovci), Tomaž Svetec (predsednik PGD Dolenci in podpredsednik GZ Šalovci), pa tudi Klement Časar, član PGD Dolenci in predsednik komisije za mladino pri GZ Šalovci, steri si je vōzbrodo akcijo zberanja pločevink.

Silva Eöry

Jelka Pšajd – o razstavi z naslovom Pomanjkanje, zadostnost, izobilje

INDA SVETA SO LIDGE ZNALI POŠTUVATI HRANO

Lani na sprtoletje smo pisali o tom, ka se je zatau, ka je Slovenija v leti 2021 bila evropska gastronomska regija, Jelka Pšajd iz Pomurskega muzeja Murska Sobota (PMMS) odlaučila, ka de se spravla s temo, stera je povezana z gestijom in hrano. Konec preminaučoga leta so tak v soboškom muzeji gorodprli ške razstavo z naslovon Pomanjkanje, zadostnost, izobilje, stera prikazuvle prehransko dediščino.

»Erbija o hrani, tau, ka so inda sveta geli, pa tudi ka gnesden gemo, vsega toga je dosta, zatok sam si gestak tak zbrodila, ka tau malo ovak napravim. Na pomauč sam pozvala oblikovalca Gregora Purgaja, steri trnok lepau pa ovak vidi, kak trbej kaj postaviti, ka de lepau vōvidlo. Tak ka sva te vkūper napravila razstavo,« je prva raztolmačila Jelka Pšajd in cujdala, ka je inda sveta nej bilau telko hrane, kak jo mamo gnesden: »Bili so tudi pavri, steri so nej meli zadosta za gesti. Pauleg toga gučim tudi o tom, kak je trbelo za stolom sedeti in što je prvi daubo gesti. Dostakrat je tak bilau, o tom mi je v Porabji pripovejdala pokojna Ilonka Braunštein z Gorenjoga Senika, ka so mlajši te, gda se je mesarilo, čemerni bili na staro mater. Tau pa zatau, ka je ona dobila največši pa najbaukši falat mesa. Ovak pa se je inda sveta zabadalo bole pozimi, nej pa kak gnesden, ka večkrat na leto mesarijo.«

V drugom tali 19. stoletja so tam, gé je vkūper živelo več držin, za stolom moški sedeli in geli iz ene skleje, ženske pa so mogle stati in so tak gele. Toga gnesden nega več: »Ne smemo pozabiti, ka so inda sveta dosta boga molili, tudi zavolo toga, ka bi meli zadosta hrane na stoli. Lidge so te ške znali poštuva-

ti hrano. Tudi toga gnesden več nega. Sploj mlajši dostakrat brodijo, ka vse v bautaj leko najdejo, pa ka za tau, ka rano prpauvaš, nej trbej

Jelka Pšajd med predmeti, steri so notpokazani na razstavi z naslovom Pomanjkanje, zadostnost, izobilje

žmetno delati. Tudi o tom gučimo na razstavi. Notpokazemo tudi dosta predmetov, posaude, pa druge škeri, stere so se v kūnji nūcale. Inda sveta so pekli v lončenom maudli, gnesden pa v bauti leko gesti kūpimo vkūper z embalažo. Sploj deci sam stejla pokazati,

Kejp, steri je biu napravljeni med obema svetovnjima bojnama na zabadanji na Goričkom, si leko poglednete na vilični razstavi v Murski Soboti

ka se svejt vōminjavle. Nej samo posauda, tudi žmaj je ovakšen. Inda svejta je hrana mela nekši žmaj, gnesden pa ga nema ali pa je furt gnaki.«

Po rečaj Jelke Pšajd so se inda sveta lidge bole znali zahvaliti za hrano, bole pa so znali tudi vōzbroditi, kelkokrat na den do geli: »Navadno so geli trikrat na den, če pa je

nej bilau zadosta, pa tudi samo dvakrat, tak ka so večerdje nej meli. Vertinje so dostakrat mogle k pavrom titi delat, ka so si te prislū-

žile hrano za domau, ka so leko nahranile držino, sploj mlajše. Ge tak brodim, ka so zatau, ka je nej bilau zadosta hrane, jo bole poštuvali. Gda so sedeli za stolom, so se znali tudi zahvaliti Bau-gi, ka majo zadosta hrane.« Tisti, steri de si v soboškom gradi pogledno tau razstavo,

stera de na ogled do djeseni, si leko pogledne tudi kejpe, pa eksperimentalni film. Pauleg toga je na drevoredi pred evangeličansko cerkvijo že od djeseni postavljena ške ena razstava, stera notpokaže pomursko kulinariko, pripovesti in spomine na preteklost, z zapisi pa arhivskimi in dokumentarnimi kejpi: »Ta razstava, stera je bila

postavljena že oktobra, kaže ške ene druge reči iz erbije o hrani. Tam smo pa steli notpokazati, ka so lidge inda sveta pa tudi ka gnesden gejo. Tau, kak so mesau polagali v žir, je inda sveta bilau normalno, vej pa so nej poznali hladilnikov pa zamrzovalnikov. Gnes je tau isto gesti gratalo neka več, nekši gastronomski kulinarični onej.«

Na kejpaj si leko lidge poglednejo tudi granadirmarš, gesti, napravleno iz krumplov in mele, stero so sodacke v prvoj svetovnoj bojni geli. Opisana je tudi bujta repa, gesti, stero se največkrat pripravla v Prekmurju te, gda se zabada. Zanimivo je, ka so recept domau prinesli tisti, steri so odili na sezonsko delo v Francijo: »Če leko tau tak povejmo, so oni v Franciji na repo šli, pa so jo zatau, ka jo je bilau dosta, tudi kūjali. Ka so malo zbaukšali žmaj, so falat mesa notri dali, pa ške pšeno, proseno kašo, pa je te gratala bujta repa. Istina gé, ka so v Prekmurju vsi nej meli repe, sploj na Goričkom, pa so bole zeldje, kapūsto nūcali, pa so cuj dali mesau, sploj te, gda so zabadali. Ovak pa trbej povedati, ka bujto repo vsakša vertinja malo po svoje napravi. Ništerne mesau ekstra skūjajo ali pa spečajo. Gestejo takše, ka svinjski hrbet notri v repi kūjajo.«

Če te šli na internetno stran PMMS, te pod naslovon Iz kūnje f kūhnjo najšli ške videoposnetke, na sterih vertinje v domanjih ramih pripravlajo različno gesti iz Prekmurja, Porabja in Štajerske. Pauleg toga Jelka Pšajd piše tudi knjigo, v steroj de pisala o erbiji s hrano, o toj temi pa de dosta pisalo tudi v aktualnom zborniki soboškoga muzeja. (Kejp na 1. strani: Cvirkove pogače.)

Silva Eöry
Kejpi: Silva Eöry in PMMS

Lončarge

Pred prvov svetovnov bojnov je bilau na Slovenskom zvün tkalcov največ lončarov, šteri so se spravljali z ednov trnok starov meštrijov. Tau vejmo s toga, ka so slovenski arheologi

Lončar z nogauw süče šajbo, na šteroj z rokami rédi pekač za kuglof

pod zemlaur najšli spoj indašnje črepnjé, depa na freškonaj s srejdnojoga voka ranč tak vidimo lončare. V stari papéraj pišejo o toj meštriji na Slovenskom oprvim v leti 1340, od 16. stoletja dale pa je gorostalo dosta dokumentov o lončarski cejaj. (V 17. stoletji so ga meli na našom Gorenjom Seniki tó.)

Na konci 18. stoletja so se začnili varaški lončarge bole s pečmi spravlati, po vesnicaj pa je donk ostalo dosta takši majstrov. Od 1880-i lejt so pri pavraj ranč tak začnili nūcati železne posaude, oprejta gniška pa so pomalek vōminili moderni špajeti. Lončarov je vsikdar menje bilau.

Najvekša lončarska središča na Slovenskom so bila kauli Komende na Gorenjskom pa Ribnice na Dolenjskom, na več mejstaj na Štajerskom, v našom Prekmurji in v Bejloj krajini. (V slejdnjoj so na šajbi delale zvekšoga samo ženske, vej so se pa skoro vsi moški spakivali v Meriko.) V té krajinaj so najšli zavolé takše ilojce, štera je bila dobra za lončarstvo. Na konci 19. stoletja je bilau na Slovenskom eške štiristau maj-

strov, po drugoj svetovnoj bojni že menje kak dvejstau, na konci 1960-i lejt pa več samo sedemdeset.

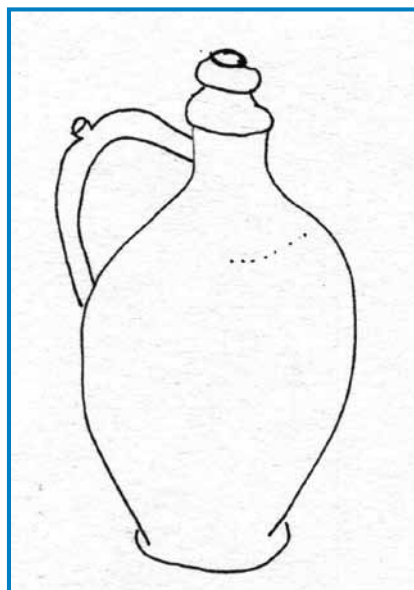
Tri glavna lončarova dela so: kopanje ilojce, delo na šajbi in žganje v peči. Gnesneden že z mašinom mejsijo in čistijo ilojco, pred drugov svetovnov bojnov pa so tau eške z rokami in nogami delali. S prstami so vōbrali male kamle tó, zavolo šteri bi posaude v peči paučile. Farbo za oblejalo (máz) so semleli z raučnimi mlinami, v modernom cajti pa go kúpūjejo po bautaj. Inda svejta so lončarge delali f ūži, kisnej pa je emo že vsikši svojo ejkstra delavni-

co. Glavna škér lončara je šajba (korong), štero so poznali že v 10. stoletji. Sprvoga so gnali z nogauw, sledik pa že z elektrikov. Lončar süče kúp gline na šajbi, zmejs pa si pomaga z vodauw in falajčekom ledra, s šterim zdigava in gladi stenau posaude. Motive majster kisnej nutvrejže, nutpotisne ali s farbov gornamala na svoj produkt. Prejloč, prkovač ali lūknje napravi sledik, po tistom pa posaudo dobro posiši, ka bi nej paučila pri žganji.

Žganje je žmetno delo, šteroga v vsakšoj slovenskoj krajini v ovakšoj peči opravljajo. Peč se dostakrat kūri z drvami, bole moderne pa z elektrikov ali plinom (gáz). Nika posabnoga je črna keramika v Prekmurji, štera svojo farbo ne dobi z oblejalom, liki med žganjom. Takšoga ipa v peč naložijo trnok smolate prkauli, štere gorijo z gaustim dimom. Lončar nutzatekne vse lūknje na peči, zatok dim ostane v njej, posauda pa dobi črno farbo. V drugi slovenski krajinaj poznajo oblejane in nej oblejane, barnaste, redeče, zelene in bejle posaude. Ništerni majstri so

rédili káklíne (kályhacsempe) za peči tó.

Slovenski lončarge so vsikdar takše produkte delali, kakše so leko odali. Tau so bile največkrat sklejce, pūtre (vrči za

Majstri so na cejlom Slovenskom delali vrče za vodau - v Prekmurji in Porabji so je zvali »pūtre«

vodau), štūcki (vrči za vino), laboške in piskri. Ništerne posaude so bile tipične za edno krajino, zatok so po nji dobile svojo ime: na priliko »ljubenske sklejce« ali »komendski piskri«. Posaude, štere so vertinje vsakši den nūcale, so bile oblejane od znautra, štere pa so za svetke na sto dejvali, so dobile oblejalo od zvūna tó.

Kreativnost slovenski lončarov se je najbolje pokazala pri pūtraj in štūckaj. V ništerni krajinaj so meli vrči (»majolke«) veuki trbūj, na šteroga so gornamalali čedne misli in verše. Štajerski majstri so rēdili tzv. »vragé«, šteri so vrkaj meli vrajžo glavau s kosmatov kecov in badjūsami. Lončarge z Ljubnoga na Gorenjskom so svoje sklejce okinčali s štrafi v formi numere 8, majstri s Komende pa so rēdili takše tepse za potice, štere so bile vekše od 60 centimejterov.

Lončarge kauli dolenjske Ribnice so delali veuke kotle za kūjanje palinke, de so pa najbolje po svoji mlašeči špilaj erični gratali. Eške gnesneden pridejo spod njini rauk fūčlinge v

formi mali konjov ali medvedge, ništerni pa rēdijo figure z indašnje mitologije ali paverskoga žitka tó. Na našom konci slovenske zemlé so bili majstri najbolje poznani po svoji tepsaj za gibanico, štíclinaj za mlejko, cedilaj za kūjano testau, bidračaj za kuglofe peči, vrčaj za eci in matūncaj za zmaučé. Najvekša posauda panonski lončarov je biu pár, veuki pisker, v šterom so vertinje gvant prale.

Inda svejta so lončarge največ svoji posaud odali v svoji delavnicaj, de so pa dosta ojdli po veški in varaški senjaj tó. V našom Prekmurji in v Bejloj krajini so svoje produkte vōminili za sildje in gra,

posaudo so tapripelali v košaj, dostakrat na konjaj. Bili pa so takši slovenski majstri tó, šteri so svojo blago odavali daleč: z Ribnice so šli vse do Trsta, s Komende pa na Tirolsko.

V moderni cajtaj so začnili lončarge vsefelé tepse za mesau rēditi, štere kūjarce leko nūcajo v svoji električni špajetaj tó. Veuka moda je gratalo peči domanji krū, pri šterom so ranč tak prav prišle lončarske posaude. Od konca 1970-i lejt se je na Slovenskom pá furt več in več lūdi spravljalo z lončarstvom, gnesneden so tó popularni njini produkti.

Leta 2002 je mrau slejđen porabski lončar Karel Dončec, od tistoga mau se eden Slovenec ne spravla več s tauv meštrijov v našoj krajini. Za števanovske šaulare držijo lončarske tabore, na šteraj je včijo majstri z Goričkoga in Ōrséga. Mabit pa eden mladenec donk dobi volau za tau lejpo, indašnje meštrijo ...

-dm-
ilustracija:
Marija Kozar

ŽELEZNA ŽUPANIJA

Ledevnica

Dostakrat se pravi, ka je mrzlo kak v ledevnici. Najbola tašoga reda, gda stoj doma mrzlo kúnjo ma. Vej zdaj, kak že nega mraz, tak negajo ledevnice tó nej. Prvin, najbola januara, gda je že voda redno zmrznila, gda je že kusti led grato na mlakaj ali na Rabi, so začnili led rezati. Tau so zato delali, ka prvin nej ka hladilnika nej bilau, ranč tak elektrike tó nej. V Železni županiji so srečni bili, zato ka dosta mlak pa potokov je bilau, gde so leko led žagali, najbola na Rabi. Nej tak na Alföldi, gde je raven pa samo malo vode je bilau. Ledevnice so v zemlaur skopane zamaniče (zemljenice) bile s ciglami kaulak vōsklajene, kaulakvrat pa vrkar s slamov pokrite, največkrat z dječmenovo. Više nji je edna mala zidina stala iz lesa pa z malimi dverami. Te je še posaba nej bila izolacija, pa itak ta slama tak hladno držala ledevnico, ka v leti v največšoj vročini so krčmar-dje hladno piti leko odavali. Pa nej samo zavolo slame so meli tak dugi led, zato tó, ka spoj dosta leda je bilau na ednom kūpi.

V zimi, gda je največši mraz biu, z žagami pa s kaulami so šli na mlake pa potoke. Led rezati se je razmeti trbelo, tau znanje se je od generacije do generacije prejkdavalo. Najprvin so s tapačov edno lūknjo vsekli, tadale, gda je že bilau mesto, mejterske falate so z leda vōzožagali. Potejm so te velke falate na kaule sprajli pa pelali v ledevnico.

V Porabji so največkrat na Rabo odli, zato ka v mali potokaj nej bilau telko vode pa leda. Na Gorejnjom Seniki so na potok odli led rezat, zato ka pred mlinom je vsigdar velka voda stala, s sterov so mlinsko kolau gnali.

Karči Holec

OD SLOVENIJE...

E-vinjete so zamenjale nalepke

Po 13. letih vinjetnega sistema so cestninske nalepke zamenjale e-vinjete. Zaenkrat so na voljo le letne e-vinjete in polletne za motorna kolesa, od februarja naprej pa bodo tudi ostale. E-vinjeto je moč kupiti na spletni strani DARS-a, ki je posebej narejena za nakup elektronske vinjete (evinjeta.dars.si) in tudi na fizičnih prodajnih mestih npr. AMZS in bencinskih servisih, ob nakupu vinjete pa je nujno potrebno posredovati točno registrsko številko (treba jo je vnesti brez presledkov, pomišljajev ali kakršnihkoli drugih znakov, na primer: LJ03SAZ), ki se bo zapisala na potrdilu, ki bo nadomestilo klasično vinjeto.

Poleg elektronske oblike je največja novost, da letna elektronska vinjeta ne bo več vezana na koledarsko leto, ampak bo veljala eno leto od datuma nakupa oz. izbranega datuma (maksimalno 30 dni od nakupa). Novost je tudi, da je lastnik ob prodaji vozila upravičen do povračila sorazmernega dela letne vinjete le, če novi lastnik vozila ne bo registriral z isto registrsko številko. Za vožnjo brez elektronske vinjete je predvidena kazen od 300 do 800 evrov, če pa bo voznik neupravičeno prenesel registrsko tablico, na katero je vezana vinjeta, na drugo vozilo, pa je predvidena kazen 500 evrov.

Cene elektronskih vinjet so ostale enake, kot so bile doslej. Tako letna vinjeta 2022 za osebna vozila in avtodome (razred 2A) stane 110 evrov, mesečna 30 evrov in tedenska 15 evrov. Letna vinjeta za motor (razred 1) znaša 55 evrov, polletna 30 evrov in tedenska 7,5 evra. Letna vinjeta za kombije, ki imajo nad prvo osjo višino 130 cm ali več (razred 2B), je 220 evrov, mesečna 60 evrov in tedenska 30 evrov.

PISALI SMO PRED 30. LEJTI (1.)

Pod naslovom EŠČE ŠNAJCEK MI JE MOKER sam avtorica etoga pisanja v 1. številki Porabja, stera je vöprišla 16. januara 1992, pisala o tom, kak je bilau te, gda se je za dva dni gorodprla granica med Čopin- in Verico: »Mnogi se držijo za klobuke, saj veter zavija, kot da ne bi bili na 363 metrov visokem griču, ampak kar na Triglavu. Zadonita madžarska in slovenska himna. Slavnostno prerežejo trakova in mejni prehod je, po dolgih desetletjih čakanja, spet odprt, res le za dva dni, toda vsi upajo, da bodo kmalu dočakali še kaj več. Predsednik krajevne skupnosti Čepinci Aleksander Abraham meni, da ne sme ostati le pri tem, ampak da mora po prehodu Martinje-Gornji Senik priti na vrsto tudi ta. »Včasih je bilo ob tej meji spletenih veliko prijateljskih vezi, fantje in dekleta so se med seboj tudi poročali in zakaj ne bi bilo tako tudi poslej, saj na obeh straneh meje živimo Slovenci.« Zadoni pesem pevcev iz Čepinec in Števanovec. Mnogi ne skrivajo solz. »Ešče šnajcek mi je moker,« pravi Karel Krajcar z Verice, ganjen zaradi petja, besed govornikov in predusem zato, ker za obisk »žlate« ni bilo treba potovati prek Hodoša, ampak je bilo potrebnih le nekaj korakov. Na drugem transparentu so zapisali: Hočemo Evropo brez meja. In ljudje, ki so se zbrali ob slovesnosti začasnega odpiranja meje, se zavedajo, kaj to pomeni, saj so dolgo živeli ob zastraženi meji. Sicer pa niso prišli le krajanji Čepinec in Verice, ampak tudi okoličani. Marija Žlebič je iz sosednjih Budinec. Tudi sama živi ob meji. Spominja se časov, ko tega ni bilo: »Te smo pa lejko šli, gé smo ščeli, zdaj pa tü, gé pistijo.« Ko je bila mlada, so se ljudje vsak dan obiskovali, predusem peš. Dve teti sta bili

poročeni v Porabje, toda zdaj sta že umrli, sorodniške vezi pa so se tudi zaradi težav z mejo razrahljale.«

Predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem Jože Hirnök je piso o srečnejšem nauvom leti: »Ljudje z optimizmom pričakujejo, kaj bo prineslo novo leto in se ne ozirajo nazaj. Nekateri si tudi naredijo

delati na györskon radioni. Nej zato najbolje, ka smo nej meli prakso pa poštene magnetofone pa dajckali, zavolo drugi lagvi pogojov (feltételek). Dosta bole zato, ka so porabski lidgé dostakrat takši - bili, kak školjke (kagyló) v globkon maurdji. Žmetno je bilau gor odprejti njino düšo. Kak če bi se eške itak bodjali,

nila. Če bi naše slovenske korenine krepke ostale. Ka se brez korenin eške najvejšo drejvo táposüši. Malo pa eške sprva. Brez korenja pa nika živoga ne more ostati. Človek tö nej. Če rejsan se giba, smegé, guči. . . Vse tau mašinge, robotke tö znajo delati ... Kak pravim, slejdnje par lejt smo srečni bili, ka so se lidgé nej ka nej abali od nas, liki so nas pitali, zvali: Da pa k meni pridete? Mi vas že tö dugo čakamo! Ka aj o kištaj, pune pisem, kart ranč ne gučin. Pa kak so se ništarni pa ništarni domau paščili z nedelske meše, aj ne zamidijo slovenski program. Od 12. januara tadale se slovenske oddaje na györskon radioni več nedo čüle na srejdnyon vali (középhullám). Največ ljudi nas je tü leko čülo in poslušalo. Največ ljudi nas zdaj nede čülo in poslušalo.

Po naši informaciji samo malo ljudi v Porabji ma takše radijske aparate, na šteraj je takzvani vzhodni UKV (keleti URH). Naše oddaje do se čüle aucigamau samo na ton vali. Oddajnik v Šoproni de davo na valovni dolžini (hullámhossz) 72,86 megahertzov, oddajnik Kabhegy pa na 72,98 megahertzov. Vaš radio te zgrabi slovenski program, če ma takzvano FMI (OIRT)-škalo, njene numare pa so od 65 do 74. Na drugoj, FM2 (CCIR)-škali, šteroj se pravi zahodni UKV (nyugati URH), tö, od 88 do 104 megahertzov, slovensko oddajo györskogoga radiona nete mogli dobiti. Po nauvon se naš program začne: 9:35. Te pa probajte najti te numare, pa če te si gdakoli kakši radio kipüvali, skrb mejte, aj te numare gorbaudejo. Ka ovak tak zopodimo, če smo že ge se slovensko lüstvo z vogrskimi molitvami priporoča Baugi... Pa se baugdragi tau Njemi dopade?!...«

Vküppobrala: Silva Eöry

Naslovnica 1. številke iz leta 1992

letno bilanco o tem, kaj so naredili in kaj bi lahko bolje naredili. Žal so tudi takšni, ki bi najraje še živeli v letu 1991, ko so še imeli službo in ko so družinski dohodki še zadostovali za normalno življenje. Kaj bo pa prineslo novo leto Porabskim Slovencev, še ne vemo natančno. In to je menda tudi dobro, saj smo vsaj do prvega razočaranja lahko optimisti. Zveza Slovencev čaka narodnostni zakon, proračun za leto, 92 in odprtje mejnega prehoda Gornji Senik-Martinje. Del Porabskih Slovencev, ki so leta in leta pridno delali v monoštrskih tovarnah, pa med tem izgublja svoje službe. Mi, ki imamo vsaj službe, pomagajmo vsem tistim, ki so v stiski, in tistim, ki so tega potrebni. Pa vseeno mi dovolite, da zaželim vsakemu bralcu Porabja srečnejše novo leto, kot je bilo leto '91.« Francek Mukič pa je piso o slovenskih oddajah na györskom radioni: »Sprvoga, pred več kak desetimi lejtami, je žmetno bilau slovenski program

ka je eške „samo“ dvajsti lejt minaulo od petdesetij lejt, da so je priganjali. Zavolo njine slovenske materne rejči tö. Pa ka so „jugoslovanski špijoni“ pa tak tadale. Pa te pridejo nikši čüdni porabski stvauri, šteri so gor na tau na „Slauskon“ ojdli v šaulo, z nikšin čüdnin magnetofon na plečaj pa je vsefele spitavajo. Ka bi aj uni gučali nutri v tisto škatülo? Ka pa nej! Ka do nas pa priganjali! Natau miné par žmetni lejt nezavüpanja, pa se tisti, šteri smo delali slovenski radijski program, začnemo baukše počütiti. Nej najbolje zato, ka smo dobili elegantne magnetofone, druge moderne aparate, auto, ka nej tarbej pau gneva čakati na Verici, da pá od nkec kakši autobus pride itd. Naše zadovoljstvo je bilau od toga, ka so se biserne školjke (gyöngykagyló) gor odpre! Lüstvo je nutri parvidelo, ka smo mi nej nikši Titovi agenti (Tito-ügynök), liki normalni Porabski Slovenci, šteri bi radi bili, če bi se naša materna rejč ohra-

Glasba nas bogati, povezuje, združuje in se oglašča čisto povsod ...

MADŽARSKI, HRVAŠKI IN SLOVENSKI GLASBENIKI SKOZI ČAS IN PROSTOR (9)

Hrvaška, 2 in Ivan pl. Zajc

Še en hrvaški skladatelj in dirigent Ivan pl. (plemeniti) Zajc je neposredno povezan z geografsko tromejo med Hrvaško, Madžarsko in Slovenijo. Rojen je bil na Reki (3. avg. 1832), umrl pa je v Zagrebu, kjer je itak naredil največjo (glasbeno) kariero (16. dec. 1914). Šolal se je na Reki v domačem okolju, saj je bil njegov oče vojaški kapelnik češkega rodu, in na konservatoriju v Milanu. Po šolanju je najprej deloval v rodni Reki kot učitelj na *Filharmoničnem inštitutu* in dirigent opernih *stacionov* (tj. v prvi vrsti sezon italijanskih opernih gledališč oz. njihovih skupin, ansamblov s časovno omejenim repertoarjem). Od 1862 si je na Dunaju pridobil priljubljenost z dirigiranjem in s svojimi *operetami*. Z njimi je že takrat stopil v korak z J. Strausom, F. Suppéjem in K. Millockerjem. Na pobudo zagrebškega škofa in politika Josipa Jurija Strossmayerja (1815-1905) in književnikov Avgusta Šenoa, Franja Markovića, Ivana Trnskega idr. je sprejel ponudbo, naj v Zagrebu ustanovi *Opero* in prevzame vodenje šole *Hrvaškega glasbenega zavoda*. Prvo dolžnost (vodenje *Opere*) je opravljal v letih 1870-1889, drugo pa v času 1870-1908. Kot skladatelj se je zgledoval po italijanski »operni šoli.« Bil pa je še umetnik bujne in sveže fantazije in je ustvaril odlična dela za glasbeno gledališče. Ta so do danes ohranila izvorno svežino. V nekaterih svojih delih, zlasti v besedilih, si je prizadeval poudariti rodoljubne prvine. Primer tega in takega je zagotovo njegovo življenjsko operno delo *Nikola Šubić Zrinjski* (1876).

Ta je neposredno povezana s sosedi – Madžari, saj ta *hrvaška opera* v libretu Huga Badalića in po drami nemškega pesnika in vojaka Carla Theodorja Körnerja (1791-1813) v treh dejanjih in osmih slikah

slika *bitko pri Szigetváru* v županiji Baranja leta 1566. V njej

Skladatelj in dirigent Ivan pl. Zajc (1832-1914)

se je Nikola IV. Zrinjski, vodja hrvaških in madžarskih sil, junaško postavil proti prevladujočim *otomanskim* silam. Gre za najbolj priljubljeno delo

šen je npr. celoten panonski svet, Panonija. Višek predstavlja znameniti zbor *U boj, u boj!*, ki je vsekakor primerljiv z Verdijevo *Va, pensiero sull'ali dorate/Spavaj misel na krihlih hitečih iz opere Nabucco*. Nekateri motive iz tega svojega napeva je Zajc kot način *vodilnega motiva* vpletel v prizore, v katerih Zrinjski in njegovi vojaki pogumno in neustrašno pričakujejo sovražnika in se ne bojijo niti smrti. Premiera te *opere* je bila v Zagrebu 4. novembra 1876 v tedanjem ljudskem gledališču, ki je danes Stara mestna hiša.

Glavni Zajčev pomen za razvoj hrvaške glasbe je v tem, da je v času, ko je na Hrvaškem na

Rokopis naslovnice Zajčeve glasbene tragedije, opere *Nikola Šubić Zrinjski* (1876)

hrvaške glasbene romantike. Kasneje je imelo prav to Zajčevovo delo pomembno vlogo celo v kulturno politični zgodovini. Kasneje je postalo celo simbol neke vrste rodoljubnega navdušenja v boju hrvaškega naroda proti tuji oblasti. Vsekakor gre za še kako enotno in enovito zgodovinsko glasbeno gledališko fresko skupnega geografskega prostora, kakr-

glasbenem področju vladala popolna stagnacija, ustvaril hrvaško (nacionalno) *Opero* s sodobnim repertoarjem in v tem, da je s svojim profesionalnim pedagoškim delom prispeval k odpravljanju diletantizma, tj. nestrokovnosti v glasbi. Zato je obdobje oz. čas med 1870 in 1916 v razvoju hrvaške glasbe dobilo njegovo ime. Sicer pa je bil I. pl. Zajc

zelo plodovit skladatelj, saj je zložil več kot tisoč del. V kulturni in še posebej glasbeni zgodovini se le redko zgodi, da ena sama umetniška osebnost več kot štiri desetletja obvladuje glasbo kakega naroda. To se je Hrvatoma zgodilo ravno z Ivanom Zajcem in po katerem se imenuje to obdobje ali čas hrvaške glasbe. Vendar ne smemo pozabiti, da to ni samo zaradi Zajčeve velike glasbene nadarjenosti in trdne glasbene izobrazbe, temveč predvsem zaradi splošnih razmer na Hrvaškem v drugi polovici 18. in prvi polovici 19. stol. Skladatelju je bila za zgled *italijanska operna šola*, zlasti njen največji predstavnik G. Verdi. Tako se Zajc v svojem umetniškem idealu ni držal smeri, zarisane v prejšnjem, ilirskem obdobju, ko so menili, da je lahko samo folklor temelj hrvaške umetne glasbe. Vendar je Zajčeva neizčrpna invencija, vedno bujna in sveža, ob njegovem zanesljivem in obsežnem znanju ustvarila kvalitetna in številna dela. Med njimi *opera Nikola Šubić Zrinjski* še danes lahko prenese tudi najstrožjo kritično oceno. Resnici na ljubo pa je treba priznati tudi to, da Zajc ni ravnodušno puščal ob strani narodove ustvarjalnosti. Ugotavljal je zunanje značilnosti hrvaške melodike in si prizadeval, da jo je uporabljal v svojih delih.

Prav tovrstne refleksije lahko ugotavljamo še v preostalem Zajčevem opusu tako značilnem za neke vrste vsaj posredno kot rezultate s panonsko folkloro, glasbo in plesom. Najdemo jih lahko v (dveh) *uverturah*, *godalnih kvartetih*, *operetah* in *operah* (*Mislav in Ban Leget*), *Simfonični poem*, klavirskih in komornih delih, *Fantaziji polacca za klavir in orkester*, *glasbeni alegoriji Prvi greh*, *oratoriju Oče naš* idr.

(Slika na 1. strani: Skladateljeva delovna soba v Zagrebu.)

Prihodnjič: *Madžarska 4 in Zoltán Kodály*

Franc Križnar

... DO MADŽARSKE

Nadaljuje se akcija za cepljenje

V januarju se nadaljuje akcija za cepljenje, ki je bila v novembru in decembru zelo uspešna. Na več kot sto mestih v državi (v bolnicah v županijskih središčih in v večjih zdravstvenih domovih) so ljudi ob določenih dnevih cepili brez predhodne registracije. Akcija se nadaljuje v mesecu januarju, pacienti, ki želijo dobiti cepivo proti koronavirusu, pričakujejo vsak teden ob četrkih in petkih popoldne ter ob sobotah. István György, vodja strokovne skupine za cepljenje, je poudaril, da je namen akcij, da bi se dvignil odstotek precepljenosti pred novim valom epidemije. V državi je prvi odmerek cepiva dobilo že več kot 6 milijonov ljudi, polovica teh je cepljenih že tudi s tretjim odmerkom. Ministrstvo za človeške vire je domačim zdravnikom obvezno predpisalo, da morajo v mesecu en vikend (v petek in soboto) cepiti svoje paciente.

Epidemiologi pravijo, da se bo začel peti val v Budimpešti že ta teden, zanj bo odgovorna različica omikron. Na podeželju se bo začel peti val z nekajtedenskim zamikom.

Lani so kupili več rabljenih avtomobilov kot novih

Lani so na Madžarskem registrirali več kot 132 tisoč uvoženih rabljenih avtomobilov, kar je za 1,4 odstotka več kot pred enim letom. Novih avtomobilov se je prodalo manj, samo 122 tisoč. Kupci so uvožene, rabljene avtomobile kupovali predvsem v drugi polovici leta, ko je naraslo povpraševanje in avtohiše niso imele zadosti novih avtomobilov. Analitiki pravijo, da se bodo trendi nadaljevali tudi v tem letu, saj bo pomanjkanje čipov trajalo najmanj do polovice leta, v slabšem primeru do konca leta.

Bola samo lejši spomini ostanejo

Ani Kürnjek, po možej Labodi, že več deset lejt v Varaši živé, depa ovak je iz Andovec, od Zetjini. Nej mejla nej brata

Ani Kürnjek Labodi že več deset lejt v Varaši živé

pa nej sestre, pa itak nikdar nej bila sama, zato ka dosta padaškinj pa padašov mejla. Tistoga reda je v Andovci dosta ramov, sausedov pa lüstva, dobroga lüstva bilau. Steri so eden drugoma pomagali kak pri deli tak tašoga reda tó, gda so v nevauli bili. Kak je nam pripovedjala, lejpe spomine ma s tisti časov, gda je še doma bila, gda je še mlada bila.

- Ani, začnili smo nauvo leto, človek tašoga reda malo nazaj pa naprej gleda, kak vidiš ti lajnsko leto pa ka čakaš od nauvoga leta?

»Vejš, ka ti povejm, če od lajnskoga leta nede lagovejšo tau nauvo leto, dja sem te že zadovoljna. Tau tū istina, če človek nazajmisli, te je vsigdar vse lepšo tisto, ka je že bilau, zato ka človek se bola samo na lejpo spominja, lagvo prvin tapozabi. Zato je tak, ka vsigdar tau pravimo, kak dobro je bilau, gda smo mladi bili. Tau istina, gda si mladi, tisti časi so vsigdar lejpi, depa zato dosta tašo vse je bilau, ka je nej dobro bilau, ka je lagovejše bilau kak zdaj. Dosta je trbelo delati kak v fabriki tak doma,

pejški smo odli delat, nej bejo nej avto pa nej motor, menje pejnaz bilau, vse smo z rokauv delali, kak žetvo tak mlartitev, pa itak človek na te čase tak misli, ka je tau lejpo pa veselo bilau. Življenje je žmetno bilau, depa bola je veselo bilau, zato ka lüstvo je eden drugoma pomagalo, vküppdržalo, nej so bili tak nevoškni kak zdaj, zadovolni so bili s tistim, ka so meli. Gda je vekšo delo bilau, ali če kakšni oblak ũšo, gda si senau sišijo, sausedje, lüstvo iz vesi tak nagnauk ti je na

pomauč skočilo. Gnesden, tak mislim, tašo že več nega, pa če Andovce gledamo, ranč domanjoga lüstva nega.«

Tri padaškinje iz Andovec

- Je kakšna taša šega tašoga reda januara, ka ste prvin še tam doma v Andovci držali?

»6. januara so nastüdanec vsigdar kurino gorazabili, tau je nej krispan, samo tak vögleda. Šaupe pa pantlike so gorazvezali na mali djelič pa te tauga so gorazabili na stüdenec,

zato aj vretina vó ne posene.«
- Vi ste meli stüdenec?

»Mi smo meli eden petnajset mejtrov globoki stüdenec, te stüdenec je nikdar nej vóposeno, vsigdar je emo vodau. Vrkar na brgej je velka nevola bejla, zato ka tam je nej bilau stüdenca, tam so z dola nosili vodau pa v dau so krave gonili napajat. Sledkar, gda so že skopali enga za cejli brejg, te je že baukše bilau, depa gda je süča bila, te je večkrat vóposeno. Tašoga reda je že vsikši rano ũšo po vodau, aj telko leko zagrabi, ka ma za küjati pa za piti dojde.«

- Zdaj malo pogledneva te stare, črno-bejle kejpe, stere si nam vküppobrala. Če je dobro poglednemo, na vsej kejpaj je veselo, smeječo lüstvo dolavzeto, tau rejsan tak veselo bilau ali samo zavolo kejpov se smejejo?

»Prvin so se rejdko tjejpri redli, najbola samo tašoga reda, gda sose ženili, birmapa prvaspauved bila ali kaj tašo. Če so pa k

fotografa Tanayna šli, te so se na tau kreda dejvali, gvant so si tjöjpili ali dali so si zašiti pa so k frizerki šli. Tak ka tau je velko delo bilau, gda so koga dolavzeli, zavolo toga je tau vsigdar veselo bilau, zato se lüstvo smejalo pa dobre vaula so bilej. Edno tašo je bilau,

gda so se nej smejali, tau je pokapanje bilau. Tau so prvin fejst doladjemali, nej samo pokapanje, šega bejla tau, ka odprejto škrinjjo so doladjemali, aj se mrtvec tó dobro vidi.«

- Maš več stari kejpov, eden med tejmi je, gda so oča v sodačkom gvanti dolavzeti.

»Gda so te tjejp napravili, potistim nejnadudja so ga Rusi

Ani pa njeni mauž, gda sta se zdala pa gda sta ešče samo pajdaša bila

zgrabili pa dvej lejta je v Rusičkom bejo. Gda je domau prejšo odtistec, tak je nevauni bejo, ka doma ga je mama kumaj spoznala.«

- Ti si sama bejla, nej si mejla nej brata pa nej sestre, kak je bilau tak gorrasti?

»Dobro, zato ka dosta padaškinj sem mejla, dosta smo vküppodli, dosta smo odli na veselice, nikdar sem nej bejla tak, ka bi se sama čütila.«

- Sto je bejo bola siguren (strogi), mama ali ati?

»Mama je bejla bola sigurna, ati, on sploj nej, on je sploj dober bejo, on je name nikdar nej bešejtivo.«

- Dva tjejpja sta, gde si dolavzeta, gda si v šaulo odla, gde je tau bilau?

»Na ednom smo dolavzeti tisti mlajši, steri smo v andovski folklori plesali. Merkli Kalmana žena, barcetkorca (učiteljica) Magdi so nas včili plesati. V Andovci pred šaulov smo dolavzeti. Na drugom kejpji so nas gospaud Markovič dolavzeli, vse tiste Andovčane, steri smo te v šaulo odli, v nižje razrede.«

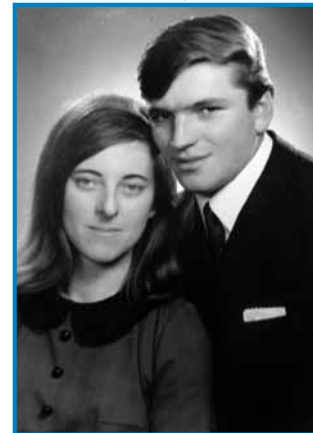
- Je eden kejpj, gda si se zda-

vala, kelko lejt si te stara bila?

»Dvadvajsti lejt sem stara bejla, gda sem se oženila pa kraj od rama, vó z vesi odišla.«

- Maš en kejpj, gde je zabadanje.

»Tau je doma pri nas, tau je vsigdar fejst veselo bilau. Lüstvo je lopau vtjöpprišlo, malo so delali, djeli pa pili pa

so te tak cejli den, do večera ta bili. Največkrat, gda so zgotauvili, so nej domau šli, litji karte so se špilali do paunauči.«

- Kejpe od trej padaškinj, nej?

»Tau smo tri padaškinje, depa na žalost, dve so že mrle, Dužejnarski Ani pa Trnjaški Magdi. Pomalek, eden za drüdim vsi tapreminemo s tiste generacije. Depa ovak tó, vej pa v Andovca že kumaj par domanji lüstva žive, edni so pomrli, drügi so odišli. Tau je velka baja bejla, ka v Andovca smo kesno dobili avtobus, steri je delavce vozo v Varaš. Zavolo tauga je dosta lüstva odišlo v Varaš ali kama inan se je preteplo, odkec je bola skrrej bilau delat odti.«

- Ka misliš, gda je bilau baukše žejvati, zdaj ali prvin?

»Tau gvüšno, ka zdaj dosta ležej se žive, samo tau je baja, ka lüstvo se je spreminaulo, nevoškni so, vsigdar več majo, več njim trbej, že so nej taši, kak so prvin bili. Prvin je bola srmastvo bilau, depa bola so se poštüvali, bola veselo so žejvali pa frtau telko so nej meli, kak gnesden lüstvo ma.«

Karči Holec

PRIPOVEJSTI OD STARI SLAVOV

V našem vandranji od inda v gnešnji čas smo vidli, kak so naši stari Slavi kakšno ménje najšli, si ga vözbrodili. Pri imenaj dvanajsti mejsecov v enom cejlom leti je ranč tak bilau. Gnes nam latinska imena gučijo, v sterom mejseci smo, depa inda je vcejlak ovak bilau. Poglednimo si, kak so se mejseci indasvejta zvali pa zakoj so ranč takšo ménje meli.

Od zime do sprtoletjta Pa smo znauva pri tom, Gnesden se prvi mejsec v ka süsec v drugi slovenski

V tretjom mejseci se sprtoletjt začne, depa kakši snejg leko eške vsigdar spadne

leti januar zové. Tau ménje je po rimskom baugi Janusi daubo. V našoj staroj rejči je januar nej samo eno ménje emo. Poznamo ga kak prosinec, sečen pa eške zimec, lednik, snežnik, prvnik pa tak naprej pa tak tadale. Depa mi se pri dvej najbolje poznani stavimo, njiva poglednemo. Prosinec v sebi prosau nosi. Zvejkšoga vala tau tumačenje, ka se je v tom časi na velke prosau prosilo. Zaprav se je zvekšoga iz prosa gesti na stoli melo. Že smo od toga pisali, ka prosau je pri stari Slavaj najbolje naprej valaun bilau. Drugo menje je sečen gé. Ja, drejve so se sejkati, podejrati začnile. Od toga tou ménje pripovejda. Depa v eni krajinaj je tau ménje že za drugi mejsec, za februar valalo. Njegov najbolje poznano staro ménje je svečen, ledene svejče vseposjedi doj visijo. Leko tau tö, ka iz kakši drugi svejč je ménje vöprišlo. V naši krajini je bole poznano ménje süsec bilau.

krajinaj je tretji mejsec se tak zvau. Süsec od toga pripovejda, ka snejg se že topiu, süja zemla pod njim

Našo staro ménje za apriliš se je tö iz vegetacije »narodilo«: mali traven

pa ga je žedno pila. Pa če smo že v tretjom mejseci, poglednimo, kak se je eške zvau, kak so ga po indašnjo zvali: brstnik, ranoživen, veternik ...

Od sprtoletjta do vraučoga leta

Ménje aprila iz latinske rejči aperire vöpride. Ta rejč pa goroperanje znamenüje. Ranč zatoga volo, ka se cvejtji že bole na velki

operajo, nisterno bildje že cvesti začne. Našo staro ménje se tö iz vegetacije »narodilo«; mali traven. Tau ménje v sebi nosi malo pa travo tö. Pa ranč trava je eške nej tak velka, kak je v njegovom starejšom brati, mesjeci maji gé. Zato ka mejsec maj se v našoj staroj rejči velki traven zové. Že vejmo, ka krajine so kakšomi mejseci drugo, svoje ménje dale. Tak se za maj skrak Mure pa Rabe mali risaušček tö pravlo. Depa mali traven eške tö kakšo svojo staro ménje ma, kak so travnjek, jurjevščak, štrnik pa eške bi se ji najšlo.

Juniji se v naši krajini ivanšček pravi. V Sloveniji pa je bole kak rožnik poznani. Od toga nej trbej kaj na velki tumačiti, zakoj rožnik. Dosta bole staro menje pa bobocvejte geste. Bob je staro bildje, gra je njegva žlata. Depa bob

so naši stari pauvali, eške prva je gra iz Merke prišo. Naš bob je v madžarskoj rejči dau ménje za gra, bab. Seme od boba se že v tretjom mejseci v zemlau dava, brž kaliti začne pa dosta prva kak gra se dozori.

Sedmi mejsec že velko delo na njivaj pa paulaj prosi. Zato nej čüdo, ka se mali srpan zové, prve žetve se začnejo. Srpan pa samo za-

toga volo, ka naši stari so kose eške nej poznali, s srpom se je želo. Logično je, ka nin mora tö velki spran biti. Ja, mejsec avgust je velki srpan, v njem se že na velki krma kosi, se na paulaj ženje. Ovak pa eno pa drugo gnešnje poznano ménje julij pa avgust iz

V aprili v logaj skrak vode na velke čemaž ali medvedov česnek raste. Po tejm takši diš kaulak dé, kak bi človek v česnekovo župo nut spadno

dvej rimski časarov pride; prvi je Julij Cezar, drugi je časar Avgustus biu. Bole nauvo menje za august, stero iz tradicije krščanstva vöprije, je mešnjek. Vejmo, zavolo velke meše, depa tau s starimi Slavami nika vküper nema. Žetve so se zgotovile, sad trbej gor brati, doj trgati. V septembri se leto v gesen obrne. Leko ranč zatoga volo se deveti mejsec poberuh zové, poberuh-pobejrati. Po nekši tumačenji aj bi Poberuh pau-baug biu. Ranč tisti, steri gor pobejra. Mi vejmo, ka človek iz zemle gor bere pa iz djablani djapke doj bere. Tej mejsec pa eške eno trno interesantno ménje ma, tau je kimavec. Tö pri njem se zmejs teorija od boga najde. Zdaj pa če tau rejč kimavec v našo domašnjo obrnemo, bi septembri klumavec leko prajli. Kimati tau klumati znamenüje. Pune vejke nam v vötri klumajo, klumajo, aj sad z nji doj poberemo.

Od oktaubra ta do zime

Deseti mejsec je kak vino tok poznani. Ja, vino se zori, pretakati ga trbej, ka se ne skvari, po polaužkaj vonjati ne začne. Depa v oktaubri v lasej že listje se z drejv na zemlau spiščava. Inda so ga na velko grablali, ga v štalaj pa glejvaj ži-

vini za »postelo« polagali. Tak iz eške bole stari časov je deseti mejsec emo menje listognoj. Pravijo, ka gnoj z listjom je biu najbaukši za zemlau. Na, enajsti mejsec nam malo v našo tumačenje nut skače. Un se tö listopad zové, gda se z listjom tau godi, ka smo točkar napisali. Leko pa eške ena teorija gé, ka so oktaubra z gnojom iz listja prazne njive pa paula gnojili. Kakoli že, za té mejsec eške eno ménje najdemo, tau je kozoprsk. Tau nika drugo ne znamenüje, kak tau, ka koze so se v tom časi plodile. Té slejgen tau rejči -prsk je tau, ka kozel seme v kozo prskne, jo za brejo naredi. Naš kraug se z dvanajstim mejsecom zgotovi. Zvekšoga se njemi po staro gruden pravi, gda zorana zemla v grüde zmrzne. Vsikšo staro menje nam od toga pripovejda, kak so lidge z zemlau zvezani bili pa s tejm, ka vse se kaulak nji godi.

Miki Roš

NOVO TEMELJNO DELO O SVETIH CIRILU IN METODU

»Bodita nam, brata, zdrava, svet' Ciril in svet' Metod,« sem se takoj spomnil prvih verzov cerkvenega napeva o svetih solunskih bratih, ko sem prvič vzel v roke novo, izčrpno monografijo akademikinje prof. ddr. Marije Stanonik z naslovom »Sveta Ciril in Metod v slovenski književnosti in narodovem spominu«. Pesem sem na neki cerkveni prireditvi v Porabju slišal od ljudskih pevcev z Gornjega Senika, kjer sta slovanska apostola naslikana tudi v notranjosti katoliške cerkve. Vse to dokazuje, da je spomin na Cirila in Metoda še kako živ tudi v krogu Slovencev na Madžarskem.

Obsežno delo je v lanskem letu na 685. straneh izšlo pri založbi Družina in je sad več kot tridesetletnega predanega raziskovanja avtorice. Marija Stanonik je po lastnih besedah gradivo od samih začetkov zbirala z namenom, da ga sistemizira glede na vlogo svetih bratov v zgodovini, Cerkvi, jeziku in književnosti, zaradi obsežnosti vseh teh vsebin pa se je končno omejila na motiviko Cirila in Metoda v slovenski slovstveni folklori in literaturi – torej na področji, na kateri se sama najbolje razume.

Uvodoma lahko v monografiji marsikaj preberemo o mestu svetih bratov v slovenski zavesti, med drugim tudi o njunem češčenju na slovenskih tleh. Sledijo tri osrednja poglavja o Cirilu in Metodu v slovenski prozi, dramatik in poeziji, ki ob podrobnih vsebinskih povzetkih prinašajo tudi marsikateri navedek iz obravnavanih del. Med predstavljenimi stvaritvami je za nas morda najbolj zanimiva krajša pripoved »Filozof Konstantin in razbojniki«, ki jo je v reviji »Oznanjenje« leta 1982 objavil prekmurški rojak, pokojni škof dr. Jožef Smej.

V monografiji najdemo več vrinkov iz časopisa Porabje ali Slovenskih koledarjev kot na primer objavo očenaša v glagolici ali posnetka o spomeniku svetih bratov oziroma panonskih knezov Pribine in Koclja v Zalaváru. V poglavju o folklor-

ni motiviki navaja avtorica celo odlomek o srečanjih Cirila in Metoda s starimi Madžari, in sicer v prevodu Marije Kozar v porabsko slovensko narečje. V poglavju o prisotnosti svetih solunskih bratov v slovenski

Redna članica SAZU prof. ddr. Marija Stanonik v svoji monografiji razkriva neizbrisne sledi, ki sta jih Ciril in Metod pustila v slovenski kulturni zavesti

dramatik se avtorica ne omeji le na dramska dela v ožjem pomenu besede, temveč se posveti

Sveta solunska brata sta postavila temelje slovenski književnosti in kulturi – bistveno sta zaznamovala tudi slovensko narodno identiteto

vsem stvaritvam, namenjenim odrski postavitvi. Odsek, ki obravnava mesto Cirila in Metoda v slovenski poeziji, pa prinaša pesmi v kronološkem zaporedju po desetletjih: od 30-ih let 19. stoletja vse do konca 20. stoletja. Predstavitvi posameznih pesniških stvaritev sledi navedba vsebinskih motivov, ki se navezujejo na tematiko svetih bratov.

Marija Stanonik se ne zadržuje le pri književnih delih v klasičnem pomenu besede, v njeni monografiji lahko spoznamo na primer tudi strip o svetih bratih iz Beneške Slovenije. V treh desetletjih je avtorica zbra-

la številne napise na razglednicah, zvonovih in kapelicah – in celo na nekem nagrobniku v

Prlekiji. Monografija nadalje prinaša cerkvene legende in ljudske anekdote, med drugim o tem, zakaj so madžarski arheologi po drugi svetovni vojni začeli iskati ostanke Blatenskega kostela ravno blizu današnje vasi Zalavár.

Tudi preprosto slovensko ljudstvo se je rado spominjalo svetih bratov, avtorici monografije je uspelo zbrati zmerljivke, šaljivke, pregovore in celo uganko o njiju. V kmečkem spominu pa so ostale tudi

številne pripovedke o Cirilu in Metodu, in sicer z različno tematiko. Naše zanimanje lahko še posebej vzbudi obsežno poglavje o folklorni motiviki o poti solunskih bratov v Rim – od Prekmurja preko Štajerske in ljubljanske okolice vse do Primorske.

Monografija prinaša bogato slikovno gradivo, ki vsebuje upodobitve Cirila in Metoda na

Razstava modelarja Franca Pala

Časovni stroj, kolo, planetarij ...

Do spomladi leta 2022 bo v predverju lendavske gledališke in koncertne dvorane na ogled razstava izdelkov iz lesa modelarja Franca Pala iz Lendave. Razstavo je ob pomoči domače občine pripravila Zveza kulturnih društev Lenda-

Franc Pal je po poklicu metalurški modelar, zaljubljen v les in modeliranje v lesu

va. Med izdelki so tudi prave tehnične mojstrovine, vsi pa so estetsko oblikovani. Na ogled so med drugim časovni stroj, kolo, violina, letalo, osončje, lesorezi in kipi. Razstavili so tudi planetarij, ki ga je dokončal pred nedavnim.

Franc Pal, ki ga prijatelji in znanci kličejo Feri, se je z ljubeznijo do lesa srečal že v osnovni šoli. Rodil se je leta 1950 v Gaberju, a se je s starši še kot otrok preselil v Lendavo. Pri petnajstih letih je naredil že iz lesa miniaturni moped, jadrnico, avtomobil in drugo. V Ljubljani se je izučil za metalurškega modelarja, a je po izobraževanju odšel na delo v Avstrijo, potem pa v nemški Ingolstadt. Leta 1979 se je vrnil v Gaberje, kjer je skupaj z očetom in bratom odprl družinsko podjetje, ki je izdelovalo modele za takratno livarsko industrijo po vsej nekdanji Jugoslaviji.

Franc Pal je razložil, da je časovni stroj izdelan iz 3500 delov. Prikazuje gibanje Zemlje z Luno okrog Sonca v resničnem času z mnogimi podrobnostmi: od sekunde do minute, ure, dneva, meseca in leta. »Leseno kolo je narejeno po moji zamisli in sem ga izdeloval dve leti. Je vozno in sem z njim prevozil 500 kilometrov. Dizajn je prav tako inovativen in edinstven. Narejeno je iz lesa gabra in javorja, kolesa pa so iz oreha. Je tudi z lesenimi zavorami, ročaji in stopalkami,« je še povedal Franc Pal.

Besedilo in fotografiji: Jože Gabor

freskah, vitražih in celo razglednicah, med listanjem izdaje pa lahko spoznamo tudi marsikateri kip obeh svetnikov ali njima posvečene kapelice. Bibliografija na koncu knjige obsega kar 60 strani, kar prav tako pričča o marljivosti, poglobljenosti in temeljitosti avtorice.

Nedavno objavljeno monografijo – tudi zaradi njene enciklopedičnosti – priporočamo vsem slovenskim bralcem v panons-

kem prostoru, kajti kakor je Marija Stanonik v svoji uvodni besedi o Jožefu Smeju zapisala: »je bila njegova materinščina najbližja jeziku, ki sta mu po prihodu na slovansko ozemlje prisluškovala Ciril in Metod, saj je bil iz Prekmurja, ki je bilo v tistih davnih časih nekaj časa pod vlada-

vino kneza Koclja.«

-dm-

SPORED SLOVENSkih TELEVIZIJSKIH PROGRAMOV

OD 14. JANUARJA
DO 20. JANUARJA

PETEK, 14. 01. 2022, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Ugri-
znimo znanost, oddaja o znanosti, 10.30 TV-izložba, 10.45
Kuharija na kubik: Ravioli, kuharska oddaja, 11.15 TV-izložba,
11.30 Moj pogled na znanost: Življenje z roboti - prof. dr. Marko
Munih, dokumentarna oddaja, 12.00 Globus, 12.30 Točka pre-
loma, 13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Želite, milord?
(III.): Dan na deželi, britanska humoristična nanizanka, 14.30
TV-izložba, 14.45 Prislunhimo tišini: Slovenska ustava za vse
ljude!, izobraževalno-svetovalna oddaja, 15.00 TV-izložba, 15.15
Mostovi - Hidak, magazinska informativna oddaja, 15.55 Otro-
ški program: Op! 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25
Slovenski magazin, 17.55 Duhovni utrip, 18.10 Bacek Jon,
risanka, 18.20 Vem!, kviz, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika,
Šport, Vreme, 20.00 Zimski pozdrav, 21.25 OdBita pot: Mehi-
ka, popotniška oddaja, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme,
23.10 Kinoteka: Pariz, Teksas, koprodukcijski film, 1.40 Dnev-
nik Slovencev v Italiji, 2.05 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport,
Vreme, 3.00 Napovedujemo

PETEK, 14. 01. 2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 8.45 Videotrak, 10.00 Dobro jutro, 12.25
Alpsko smučanje - svetovni pokal: smuk (M), 14.05 Na vrtu,
izobraževalno-svetovalna oddaja, 14.45 Nordijsko smučanje -
svetovni pokal: smučarski tek, sprint, 16.30 Deskanje na snegu
- svetovni pokal: paralelni veleslalom, 17.30 Alpsko smučanje
- svetovni pokal: smuk (M), 18.30 New neighbours - Novi so-
sedje: Učenje češčine, dokumentarna oddaja, 19.05 V osrčju
razbitin Titanika, francoska dokumentarna oddaja, 20.05
Ingrid gre na zahod, ameriški film, 21.45 Na njenih ramenih,
ameriški dokumentarni film, 23.20 Zadnja beseda! - izbor, 0.15
Videonoč

SOBOTA, 15. 01. 2021, I. spored TVS

6.10 Kultura, Odmevi, 7.00 Otroški program, 10.20 Infodrom,
otroški in mladinski program, izobraževalna oddaja, 10.35
Skoraj nikoli: Koncert, 11.05 Kapucar, nanizanka, 11.20 TV-
izložba, 11.35 Informativna oddaja, 12.40 Kaj govoriš? = So
vakeres? informativni program, 13.00 Prvi dnevnik, Šport,
Vreme, 13.25 O živalih in ljudeh, 13.50 Podjetno naprej: Sonč-
ni raj, kmetovanje in turizem, izobraževalni program, 14.25
TV-izložba, 14.40 Prislunhimo tišini: Zvok, ki nikoli ne utihne,
15.00 Čarobna števila - skrivnostni svet matematike s Hannah
Fry: Števila kot bog, 16.00 Rojaki, dokumentarni program,
16.30 Na vrtu, izobraževalni program, 17.00 Poročila ob petih,
Šport, Vreme, 17.20 Ambienti, 17.50 Zadnja beseda! 18.35 Oza-
re, verski program, 18.40 Kuhar Štef, risanka, 18.57 Dnevnik,
Sobotni dnevnikov izbor, Utrip, Šport, Vreme, 20.05 Beli vran,
film, 22.10 Poročila, Šport, Vreme, 22.35 Donbas, film, 0.40
Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.05 Dnevnik, Sobotni dnevnikov
izbor, Utrip, Šport, Vreme, 2.00 Napovedujemo

SOBOTA, 15. 01. 2021, II. spored TVS

6.00 Pričevalci: Jože Pugelj, Informativni program, 9.10 De-
skanje na snegu: Tekma mešanih dvojic, svetovni pokal, 10.40
Alpsko smučanje (Ž): Smuk, svetovni pokal, 12.25 Alpsko
smučanje (M): Smuk, svetovni pokal, 14.25 Biatlon (M): Šta-
feta, svetovni pokal, 15.55 Nordijsko smučanje (M): Smučarski
skoki, ekipna tekma, svetovni pokal, 17.50 Deskanje na snegu:
Tekma mešanih dvojic, svetovni pokal, 20.00 Rokomet: Slove-
nija - Danska, evropsko prvenstvo, 22.15 Košarka: FMP - Cede-
vita Olimpija, liga ABA, 22.55 Janis - otožna deklica, dokumen-
tarni program

NEDELJA, 16. 01. 2022, I. spored TVS

7.00 Otroški program, 10.55 TV-izložba, 11.20 Ozare, 11.25
Obzorja duha, 12.00 Ljudje in zemlja, izobraževalni program,
13.00 Prvi dnevnik, Šport, Vreme, 13.25 Zimski pozdrav, 14.50
OdBita pot: Mehika, potopis, 15.20 Rudi na kolesu, komedija,
17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.20 V petek zvečer,
zabavna oddaja, 17.35 Družina Jazbečjak, risanka, 17.55 Čez

planke: Mit o kralju Matjažu, potopis, 18.57 Dnevnik, Politično
s Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 20.00 Leninov park,
nadaljevanka, 20.50 Intervju: prof. dr. Matej Accetto, intervju,
21.40 Poročila, Šport, Vreme, 22.10 Ubij Indijanca v otroku,
dokumentarni program, 23.10 Za lahko noč: Janez Dovč & So-
unds of Slovenia: Šentjanževo, kulturno-umetniški program,
23.20 Dnevnik Slovencev v Italiji, 23.45 Dnevnik, Politično s
Tanjo Gobec, Zrcalo tedna, Šport, Vreme, 0.40 Napovedujemo

NEDELJA, 16. 01. 2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 6.30 Duhovni utrip, 06.45 Koda, izobra-
ževalni program, 7.15 Ugriznimo znanost, izobraževalni pro-
gram, 7.40 Alpske vasi: Avstrija, dokumentarni program, 8.10
Alpske vasi: Francija, dokumentarni program, 8.40 Glasbena
matineja: Mladi virtuoz: Alexander Gadjev, kulturno-umetni-
ški program, 9.15 Ambienti, 10.10 Alpsko smučanje (M): Sla-
lom, 1. vožnja, svetovni pokal, 11.25 Alpsko smučanje (Ž): Su-
perveleslalom, svetovni pokal, 12.05 Nordijsko smučanje (Ž):
Smučarski tek, 10 km - zasledovalna tekma, svetovni pokal,
12.40 Biatlon (Ž): Zasledovalna tekma, svetovni pokal, 13.25
Alpsko smučanje (M): Slalom, 2. vožnja, svetovni pokal, 14.40
Biatlon (M): Zasledovalna tekma, svetovni pokal, 15.55 Nor-
dijsko smučanje (M): Smučarski skoki, svetovni pokal, 17.50
Rokomet: Portugalska - Madžarska, evropsko prvenstvo, 19.50
Žrebanje Lota, 20.00 Gospa sapiens, dokumentarni program,
20.55 Sedem let Lukasa Grahama, 22.05 Nevarni ples, 23.35
Čez planke: Mit o kralju Matjažu, dokumentarni program,

PONEDELJEK 17. 01. 2022, I. spored TVS

6.30 Utrip, Zrcalo tedna, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Ob-
zorja duha, verski program, 10.40 TV-izložba, 10.55 Kuharija
na kubik: Ribji brodet, kuharska oddaja, 11.20 Moj pogled na
znanost, dokumentarni program, 12.00 Intervju, 13.00 Prvi
dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Želite, milord? nanizanka, 14.30
TV-izložba, 14.45 S-prehodi, 15.15 Dober dan, Koroška, 15.45
Otroški program, 17.00 Poročila ob petih, Šport, Vreme, 17.25
Podjetno naprej, izobraževalni program, 18.00 Kepice, risan-
ka, 18.10 Pujsa Pepa, risanka, 18.20 Vem! 18.57 Dnevnik, Slove-
nska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tednik, magazin, 21.00
Studio City, Magazin, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme,
22.50 Pisav, 23.30 Glasbeni večer: Simfonični orkester RTV
Slovenija, Mario Hossen in Rossen Milanov (W. A. Mozart, N.
Paganini), 0.20 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.45 Dnevnik, Slo-
venska kronika, Šport, Vreme, 1.40 Napovedujemo

PONEDELJEK 17. 01. 2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 9.20 Videotrak, 10.15 Dobro jutro, 13.10
Prislunhimo tišini, izobraževalni program, 13.45 Zadnja bese-
da! 14.30 OdBita pot: Mehika, potopis, 15.10 Ljudje in zemlja,
izobraževalni program, 16.10 Veronika in Friderik, dokumen-
tarni program, 17.35 Rokomet: Črna gora - Slovenija, evropsko
prvenstvo, 20.20 Rokomet - evropsko prvenstvo, 22.00 Dedi-
ščina Evrope: Prigode mladega Voltaira, nadaljevanka, 22.55
Podjetno naprej: Civis, usposabljanje za varnost pri delu, izo-
braževalni program, 23.30 Videonoč

TOREK, 18. 01. 2022, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Pisave,
kulturno-umetniški program, 10.35 TV-izložba, 10.50 Kuharija
na kubik: Rižota z morskimi sadeži, izobraževalni program,
11.25 Moj pogled na znanost: Kdo se oglašča? dokumentarni pro-
gram, 11.55 Tednik, informativni program, 13.00 Prvi dnevnik,
Šport, Vreme, 13.35 Želite, milord? nanizanka, 14.30 TV-izložba,
14.45 Duhovni utrip, 15.00 TV-izložba, 15.15 Lučka - Pitypang,
informativni program, 15.45 Otroški program, 17.00 Poročila ob
petih, Šport, Vreme, 17.25 Koda, izobraževalni program, 18.00
Tib in Tamtam, risanka, 18.10 Bacek Jon, risanka, 18.20 Vem!
razvedrilni program, 18.57 Dnevnik, Slovenska kronika, Šport,
Vreme, 20.00 Kukavici, nanizanka, 21.10 Dan nič, dokumentar-
ni program, 22.10 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 23.15 Priče-
valci, 0.50 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.15 Dnevnik, Slovenska

kronika, Šport, Vreme, 2.10 Napovedujemo

TOREK, 18. 01. 2022, I. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 10.00 Videotrak, 11.15 Dobro jutro, 14.10
Slovenski magazin, 14.40 Avtomobilnost, 15.15 Svet ni vedel, da
je pristal v pesmi, dokumentarni film, 16.25 Čez planke: Mit o
kralju Matjažu, dokumentarni program, 17.50 Rokomet - evrop-
sko prvenstvo, 19.35 Dokumentarni feljton, 20.00 S ščepcem
soli, dokumentarni film, 20.55 Film tedna: Ustanovitelj, 22.55
Kaj govoriš? = So vakeres? informativni program, 23.15 Spolne
sužnje v katoliški cerkvi, dokumentarni program, 0.15 Videonoč

SREDA, 19. 01. 2022, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Koda,
10.30 TV-izložba, 10.45 Kuharija na kubik: Jetrci s pire krom-
pirjem, 11.15 TV-izložba, 11.30 Moj pogled na znanost: Zdravje
iz narave - prof. dr. Samo Kreft, dokumentarni program, 11.55
Studio City, informativni program, 13.00 Prvi dnevnik, Šport,
Vreme, 13.35 Želite, milord? nanizanka, 14.30 Osmi dan, 15.05
Rojaki, dokumentarni program, 15.30 Mostovi - Hidak, infor-
mativni program, 16.00 Male sive celice, 17.00 Poročila ob
petih, Šport, Vreme, 17.25 Izzivi srebrne generacije: Starejši in
sodobne tehnologije, dokumentarni program, 17.55 50 knjig,
ki so nas napisale: Zofka Kveder: Njeno življenje, 18.05 Bela
in Sebastijan, risanka, 18.20 Vem! 18.57 Dnevnik, Slovenska
kronika, Šport, Vreme, 20.05 Film tedna: Matematikove prigo-
de, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Sveto in svet,
23.50 Izzivi srebrne generacije: Starejši in sodobne tehnologij,
0.20 Dnevnik Slovencev v Italiji, 0.45 Dnevnik, Slovenska kro-
nika, Šport, Vreme, 1.40 Napovedujemo

SREDA, 19. 01. 2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 9.00 Videotrak, 10.00 Lučka - Pitypang,
10.30 Dobro jutro, 13.25 Marko Hatlak & FUNtango, kultur-
no-umetniški program, 14.25 Ambienti, 15.10 Andrej Šifrer:
40 let norosti in Moj žulj, 17.50 Alfred & Sofie, dokumentarni
program, 18.50 Gospa sapiens, dokumentarni program, 19.50
Žrebanje Lota, 20.05 Moj klasični hit: Tomo Križnar, 20.10 Sve-
tovni Wagner: iz Bayreutha v svet, dokumentarni film, 21.15
Moje mnenje, informativni program, 22.05 Telesni stražar,
23.20 Najgloblji zemljan v kopalkah, dokumentarni program,
0.45 Videonoč

ČETRTEK, 20. 01. 2022, I. spored TVS

6.20 Kultura, Odmevi, 7.00 Dobro jutro, Poročila, 10.05 Izzivi
srebrne generacije: Starejši in sodobne tehnologije, 10.30 TV-
izložba, 10.45 Kuharija na kubik: Šparglji z jajcem, 11.15 TV-
izložba, 11.30 Ogenj znanosti, 12.00 Moje mnenje, 13.00 Prvi
dnevnik, Šport, Vreme, 13.35 Želite, milord? nanizanka, 14.30
TV-izložba, 14.45 Slovenci v Italiji, 15.15 Brez meja - Határta-
lan, 15.45 TV-izložba, 16.00 Otroški program, 17.00 Poročila
ob petih, Šport, Vreme, 17.25 Ugriznimo znanost, 17.55 Na
kratko, 18.05 Reaktivčki, risanka, 18.20 Vem! 18.57 Dnevnik,
Slovenska kronika, Šport, Vreme, 20.00 Tarča, Globus, Točka
preloma, 22.00 Odmevi, Kultura, Šport, Vreme, 22.50 Osmi
dan, 23.25 Dediščina Evrope: Prigode mladega Voltaira, na-
daljevanka, 0.30 Ugriznimo znanost, izobraževalni program,
0.55 Dnevnik Slovencev v Italiji, 1.20 Dnevnik, Slovenska kro-
nika, Šport, Vreme, 2.15 Napovedujemo

ČETRTEK, 20. 01. 2022, II. spored TVS

6.00 Napovedujemo, 8.45 Videotrak, 10.00 Dobro jutro, 12.50
Sveto in svet, verski program, 14.05 Biatlon (M): Posamična
tekma, svetovni pokal, 15.45 Zimski pozdrav, 17.20 Dvoranski
nogomet: Kazahstan - Slovenija, evropsko prvenstvo, 19.30
New Neighbours - Novi sosede: Hiša boja, dokumentarni pro-
gram, 20.05 Kraljice Oranga, dokumentarni program, 21.00
Avtomobilnost, izobraževalni program, 21.30 Ambienti, 22.00
Mladi plesni talenti: Mladinska skupina Kazina, 22.15 Slove-
nska jazz scena: Jumbo Big band, gostovanje Big banda RTV Slo-
venija v Novem Sadu, 22.50 B. Cullberg: Don Kihotove sanje,
23.45 Videonoč

Vabimo vas na predstavitev izsledkov
raziskovalnega dela in otvoritev razstave

Slovenske knjige tiskarne Wellisch v Monoštru

v torek, 18. januarja 2022, ob 17. uri v Slovenskem
domu v hotelu Lipa v Monoštru na Madžarskem.

Obiskovalce prosimo za upoštevanje epidemioloških pravil.

Zveza Slovencev na
Madžarskem Vas vabi na
SLOVENSKI PLES,
ki bo
12. FEBRUARJA 2022,
OD 19. URE
V HOTELU LIPA
V MONOŠTRU

GLASBA:
SKUPINA D-DUR
(SLOVENIJA)

Pod Srebrnim brejgom ...

... kultura najbolje naprej v tom leti pride. Istina, ka nauvi betek se neške pa neške dojaviti, ka slovenski politični obraz skur več niške ne pozna, ka so se že kampanje za volitve (választás) začnile, ka vse je drakše pa drakše, ka se lidge tadale talajo na naše pa njigve, ka obečanja najbolje prejnji zvekšoga samo obečanja ostanejo. Depa kak povejdano, dva velkiva človeka, steriva sta kuturo najbolje visko zdigavala, leto 2022 za svoje dobita. Od toga rejsan neka več trbej prajti.

Starejši od obeh je Giuseppe Tartini, violinist pa komponist. 330 lejt nazaj se je v Pirani naraudo, vcejlak skrak maurdja njegvi kip stodji, na istom trgi njegvi ram tö, v sterom se je narudo. Velki majster svojga inštrumenta je za seuv kaulak 130 koncertov püsto. Zvün toga je vcejlak nauve sisteme za igranje na violini vönajšo. Vela za očö trilčka, njegvoga celau vrajži trilček zovejo. Drugi, steromi de tau leto posvečeno, je velki, eden največši, arhitekt Jože Plečnik. Njemi de v taum leti 150 lejt, ka se je naraudo. O njem so knjige pa knjige bile napisane. Tak mi samo neka drauvnoga o Jožeti Plečniki napišemo. Delo je v Beči, v Pragi pa po cejloj Sloveniji. Gda si gnes človek vse od njega pogledne, si samo leko brodi, kak je v svojom življenji vse tau spoj naredo. Najbole skrak Srebrnoga brejga stodji cerkev v vesi Grad na Goričkom. Skur vse, ka se nut v njoj vidi, je Plečnikovo delo. Malo bole v dolini, v Bogojini (v njoj se je Jožef Košič naraudo) je cejla cerkev njegvo delo. Turisti od blüzi pa daleč jo gledat ojdijo. Gnes leko vse se vidi, kak nauvi arhitekti pri svojom deli vse indašnje dojpoderejo pa nauve rame ali kaj drugo naredijo. Jože Plečnik je ovakšen biu. V pismi svojomi brati je piso: »Bogajnski plebanoš Baša šké, aj staro romansko cerkev vcejlak doj porüšiti dam, na njenoj mesti pa nauvo cerkev aj napravim. Brat moj, nemam srca vničavati tisto, ka so lidge stau pa stau lejt pred meuv naprajli.« Ja, rejsan je tak bilau. Plečnik je odišo iz Bogojine, nej škeu stare cerkve podrejtji. Za eno par lejt ga plenaboš Baša nazaj pozové pa njemi povej, aj dela, kak šké. Stara cerkev je zdaj kak ena aula, skozi stero se v nauvo cerkev pride.

Tartinijevo pa Plečnikovo leto 2022 nede samo slavilo dva velkiva človeka. Od njiva do se najbolje mladi spoznavali z arhitekturo, z njeno funkcijo, z varvanjom arhitekturne erbije. O Tartiniji do simpoziji, koncerti, turistične pauti, v šaulaj de se več od njega pripovejdale. Z vsejm tejm škejo arhitekturo bole popularno naprajti.

Nej pa trbej popularne smučarske skoke delati. Za tau skrb mlada garda ma, stera na smučaj skače. Najbole dva mladiva Lovro Kos pa Timi Zajc tau delata. Ranč Lovro Kos pa je v svojoj prvoy sezoni največji stopaj naprej naredo. Daleč naprej od nesterni največši vej leteti, nej več samo skakati. Té nauvi rod znauva zdigava zanimanje za té šport, v sterom so Slovenci neka lejt nazaj najbaupti bili. Generacije so se mogle vöminiti, tak je vsigdar, gda nega takši rezultatov, kak bi je publika škela.

Naš Srebrni brejg vse takše o kulturi pa športi trno rad vidi pa čüje. Neka njemi pripovejda, ka vse takše lidam vekšo volau do življenja dava, bole batrivni skauzi te lagve betežne čase gratajo. Zatoga volo je tö veseli, kak lidge vse bole vidijo, se je vse bole prime, kak leko vse takše pozitivne lidi vkraj od političnoga bojnana odpela, se vse takše doj stavi. Istina, ka na njem eden Plečnikov ram ne stodji, na njem je Tartini nej ločec od violine vlejko, depa dun vej, ka je dobro gé.

Miki Roš

Radio Monošter

razpisuje prosto delovno mesto
slovenskega radijskega novinarja
za nedoločen čas.

Trajanje delovnega razmerja: zaposlitev za nedoločen čas na osnovi Zakona o delovnih razmerjih.
Vrsta zaposlitve: polni delovni čas (40 ur na teden).
Kraj opravljanja dela: Železna županija, 9970 Monošter, Gárdonyi u.1.

Opis del in nalog: urejanje novic, pisanje poročil, priprava intervjujev na terenu oziroma izvajanje vseh aktivnosti za Radio Monošter, ki so povezane z oddajanjem radijskih programov, samostojno urejanje pripravljenega gradiva za objavo, poznavanje osnov studijske tehnike ter vklopa in izklopa oddajniške opreme, vključitev v program in nadzor nad izvajanjem programa.

Razpisni pogoji:

sposobnost navezovanja stikov razgledanost
novinarske-reporterske veščine
samostojno delo (iskanje tematik, oseb za intervjuje)
odlično poznavanje porabskega in/ali goriškega (prekmurskega) slovenskega narečja
vsaj srednješolska izobrazba
vozniški izpit B-kategorije
osnovne računalniške spretnosti

pripravljenost sodelovati na občasnih strokovnih izpopolnjevanjih.

Pri ocenjevanju vloge pomeni prednost: poznavanje slovenskega knjižnega jezika strokovna kvalifikacija.
Svoji vlogi priložite naslednje dokumente, potrdila: kratek življenjepis in vizijo strokovnega dela potrdilo o nekaznovanosti, ki ni starejše od 3 mesecev Primerno zdravstveno stanje – udeležba na pregledu na medicini dela v času zaposlitve.

Plača, nadomestila:

plača v skladu z odobrenimi sredstvi v proračunu ustanove in sistemom drugih nadomestil oz. dodatkov k plači.

Kompetence, ki pomenijo prednosti: delo v skupini, vztrajnost, mobilnost.

Dokumenti, potrdila, ki jih je treba priložiti k vlogi: fotokopija potrdila o šolski izobrazbi, pridobljenih kompetencah in znanjih, potrdilo o nekaznovanosti.

Datum nastopa dela:

delovno mesto je možno zapolniti takoj. Delodajalec odreja 3-mesečno poskusno delo.

Rok za oddajo prijave: takoj.

Nadaljnje informacije v zvezi z razpisom delovnega mesta: Attila Bartakovics po telefonu 06-94-554-125 ali 06-30-338-9338.

Način oddaje vloge:

po pošti na naslov: Radio Monošter (9970 Szentgotthárd, Gárdonyi u.1.). Na ovojnici prosimo navedite »RAZPIS«.

Način ocenjevanja prispelih vlog na razpis: delodajalec.

Rok za odločanje o vlogah: takojšen.

Porabje

TEDNIK
SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak četrtrek
Založnik:
Zveza Slovencev na Madžarskem
Za založnika:
Jože Hirnök

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukič
Naslov založnika in uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1.;
tel.: 94/380-767;
e-mail: porabje@gmail.com
ISSN 1218-7062

Tisk:
TISKARNA DIGITALNI TISK D.O.O.
Lendavska 1; 9000 Murska Sobot; Slovenija

Časopis podpirajo: Državna slovenska samouprava,
Urad predsednika vlade, oddelek za narodnosti,
Zveza Slovencev na Madžarskem in Urad vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.
Naročnina: za Madžarsko letno 2.600 HUF, za
Slovenijo 22 EUR. Za ostale države 52 EUR
ali 52 USD.

Številka bančnega računa: HU75
11747068 20019127 00000000,
SWIFT koda: OTPVHUHB